

ЖИТТЯ В НАУЦІ ТА ОСВІТІ

4 липня 2005 р. відомому вченому у галузі слов'яно-руської археології України І.С. Винокуру — доктору історичних наук, професору, краєзнавцю, педагогу, заслуженому працівнику вищої школи України, академіку АН вищої школи України та Української академії історичних наук виповнилося 75 років.

Іон Срулевич (Ізраїлевич) Винокур народився у смт Ружин Житомирської обл. у родині робітника. Коли хлопчику виповнилося 6 років, його батьки переїхали до Житомира. Однак мирне життя у 1941 р. було перерване війною. Родину Винокурів евакуювали до Середньої Азії (м. Ашгабат), де їй довелося перебувати до 1944 р. Після повернення сім'ї до Житомира юнак навчався у школі № 25, яку закінчив у 1948 р. У тому ж році він вступив на історичний факультет Чернівецького державного університету. Саме там майбутній науковець познайомився з відомим археологом Б.О. Тимошуком, який і спрямував студента на археологічну стежу. У 1949 р. І. Винокур брав участь у дослідженні літописного Василева на Дністрі, а в

1951—1952 рр. працював у складі Галицької археологічної експедиції АН України під керівництвом доктора історичних наук професора В.І. Довженка на розкопках у Галичі.

Після закінчення університету в 1953 р. випускник повернувся до Житомира, де 4 роки обіймав посаду наукового співробітника обласного краєзнавчого музею, формував його фонди, вивчав слов'янські старожитності краю. З 1957 р. він переїжджає до Чернівців, де створює історичний музей університету і стає його завідувачем. Саме з того часу І. Винокур бере активну участь в археологічних експедиціях у Середньому Подністров'ї і на Житомирщині, де досліджував слов'янські пам'ятки рубежу і перших століть н. е. Утім головну увагу молодий науковець зосереджує на проблемі етногенезу слов'ян на Житомирщині. Наприкінці 1950-х — на початку 1960-х рр. він публікує низку наукових статей на тему дослідження, які у підсумку вилилися в його першу монографію «Старожитності Східної Волині першої половини першого тисячоліття н. е. (Чернівці, 1960)». У 1962 р. дослідник захистив і кандидатську дисертацію із зазначеної теми. У Чернівцях І. Винокур одружився з Надією Григорівною Литовченко, кандидатом біологічних наук.

З 1963 р. І.С. Винокур працює на історичному факультеті Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту ім. В.П. Затонського (нині Кам'янець-Подільський державний університет). У цьому навчальному закладі він пройшов шлях від асистента до академіка й відкрив свій тривалий та найбільш плідний кам'янецький період наукової, освітянської і громадської діяльності. У 1978 р. І.С. Винокур захистив докторську дисертацію на тему «Історія та культура черняхівських племен лісостепового Дністро-Дніпровського межиріччя», а у 1980 р. йому було присвоєно вчене звання професора. Водночас історик продовжує завідувати кафедрою історії СРСР і УРСР (очоловав з 1969 р.), з 1991 р. керує кафедрою історії Східної Європи і археології, а з 2003 р. — Історії народів Росії і

спеціальних історичних дисциплін. У 1981 р. йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник вищої школи України».

З часу роботи І. Винокура в Кам'янці-Подільському йому вдалося сформувати археологічну експедицію історичного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту під егідою Інституту археології АН України, яка працює без жодної перерви 42 літніх польових сезони, здійснила чимало важливих наукових відкриттів, нагромадила для потреб науки понад 30 тисяч речових зразків давніх археологічних культур й стала справжньою школою навчання і виховання істориків.

Коло наукових інтересів Іона Ізраїлевича широке, про що свідчать його численні (понад 400) наукові та навчально-методичні праці. Серед них 40 авторських і колективних монографій, книг, підручників і методичних посібників. На особливу увагу заслуговують: «Старожитності Східної Волині першої половини I тис. н. е.» (Чернівці, 1960); «Історія та культура черняхівських племен» (К., 1972); «Давні слов'яни на Дністрі» (Ужгород, 1977); «Історія лісостепоного Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя» (Київ; Одеса, 1985); «Нариси історії Поділля» (Хмельницький, 1990); «Буша. Історико-краєзнавчі нариси» (Хмельницький, 1991); «Бакота. Столиця давньоруського Пониззя» (Кам'янець-Подільський, 1994); «Слов'янські ювеліри Подністров'я» (Кам'янець-Подільський, 1997); «Черняхівська культура: витоки і доля» (Кам'янець-Подільський, 2000); «Літописний Губин XII—XIII ст. Болохівська земля» (Київ; Кам'янець-Подільський; Хмельницький; Старокостянтинів, 2004) та ін.

Багато років І.С. Винокур працював над проблемами археологічного краєзнавства, досліджуючи різноманітні пам'ятки трипільської культури, епохи бронзи та залізного віку. Разом з цим учений є одним із провідних фахівців України з проблем вивчення пам'яток черняхівської культури, культури ранньосередньовічних слов'ян V—VII ст., а також епохи Київської Русі (Пражів, Слободище, Ружичанка, Рідкодуби, Бакота, Бернашівка, Губин, Полонне та ін.).

Увесь науковий доробок ученого об'єднаний ідеєю спорідненості і взаємозв'язку племен і народів, які населяли Правобережжя України у I тис. н. е. Зокрема, своїми працями І.С. Винокур відстояв тезу про приналежність черняхівських племен Лісостепу до ранньослов'янських, а також простежив їх генетичний зв'язок із старожитностями східних слов'ян V—VIII ст. З огляду на це, важливими є відкриття дослідника у вивченні язичницьких жертвеників-капищ з кам'яними антропоморфними ідолами IV—

VIII ст. (Ставчани, Бакота, Кремінна, Колодрібка, Межигір'я, Юрківці), а також у дослідженні та історичному осмисленні Бушанського скельного храму.

Саме проблеми етногенезу давніх слов'ян за матеріалами конкретної історії Лісостепу України були покладені в основу доповідей І.С. Винокура на міжнародних археологічних конгресах у Варшаві (1965), Празі (1966), Берліні (1970), Братиславі (1975), Софії (1980), Києві (1985), Пскові (1990), Новгороді (1996); на симпозіумах у Рильському монастирі (Болгарія, 1977), Любліні (1978, 1993), Кишиневі (1991) та ін., де він здобув визнання в зарубіжних наукових колах. У 1992 р. ювіляр читав спецкурс «Черняхівська культура» для студентів кафедри археології Люблінського університету ім. Марії Кюри-Складовської. За плідну співпрацю з кафедрою археології Польщі цього університету Іон Винокур був удостоєний почесної медалі «Другові університету ім. Марії Кюри-Складовської».

І.С. Винокур постійно дбає про покращення викладання курсу археології у вищих навчальних закладах, розгортання археологічного краєзнавства в школах. Користуються популярністю його посібники для вчителів і викладачів вищих навчальних закладів: «Збирання і визначення археологічних пам'яток та методика їх використання в школі» (К., 1967); «Історія Поділля та Південно-Східної Волині» (Кам'янець-Подільський, 1993, співавтор С.В. Трубочанінов); «Археологія України» (К., 1994; Тернопіль, 2004, 2005, співавтор Д.Я. Телегін); «Історія України», Ч. 1 (Кам'янець-Подільський, 1995, співавтор С.В. Трубочанінов). Колективом авторів за участю І.С. Винокура видано «Довідник з археології України: Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області» (К., 1984).

Упродовж 60-х рр. XX — на початку XXI ст. І.С. Винокур очолює краєзнавчий рух. Під його керівництвом з 1965 до 2004 р. проведено 11 подільських історико-краєзнавчих конференцій, опубліковані їх матеріали. Він був також одним із організаторів краєзнавчих конференцій у Полонному, Ізяславі, Губині (1994, 1995, 2004). Учений входив до авторського колективу і редколегій видань «Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область» (К., 1971), фундаментальної книги «Репресоване краєзнавство (20—30-ті рр.)» (К., 1991). З 1991 р. І.С. Винокур — почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Професор Іон Винокур провадить значну науково-організаційну роботу. Він є членом Ради Національного комітету України Міжнародної унії слов'янської археології (з 1997 р.), членом наукової координаційної Ради з проблем «Археологічні дослідження на території України» при

Інституті археології НАН України, членом Наукової координаційної ради з проблем «Історичне краєзнавство в Україні» при Відділенні історії, філософії та права НАН України, членом спеціалізованої Ради при Інституті археології НАН України із захисту докторських та кандидатських дисертацій, а після обрання у 1997 і 1999 рр. відповідно академіком Академії наук вищої школи України та Української академії історичних наук активно працює у наукових комісіях і радах цих об'єднань учених. І.С. Винокур — член редколегій журналів «Археологія», «Краєзнавство», «Хмельниччина: дивокрай», «Наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: історичні науки» й інших історичних періодичних видань. Академік навчає магістрантів і аспірантів, готує докторів і кандидатів наук у галузі археології та історії.

Багаторічна сумлінна педагогічна, наукова і громадська діяльність І. Винокура гідно оцінена. Він нагороджений медалями «За доблесну працю» та А.С. Макаренка, знаком «Відмінник народної освіти України», почесними грамотами Міністерства освіти України, а в 2002 р. удостоєний диплома і медалі Ярослава Мудрого Академії наук вищої школи України. Ім'я ученого занесено до Книги пошани Хмельницької обл. У 2003 р. І. Винокур нагороджений Почесною грамотою і медаллю Верховної Ради України за особливі заслуги перед українським народом.

Щиро бажаємо Іону Ізраїлевичу міцного здоров'я, творчих сил, завершення нових цікавих задумів, експедицій, книг, талановитих і вдячних учнів.

М.Б. ПЕТРОВ

Одержано 12.07.2005

М.Ю. Відейко

МІЖНАРОДНИЙ КОЛОКВІУМ «КУКУТЕНЬ — 120 РОКІВ ДОСЛІДЖЕНЬ. ЧАС ПІДБИВАТИ ПІДСУМКИ»

21—24 жовтня 2004 р. у м. Пятра-Нямц (Румунія) відбувся міжнародний колоквіум «Кукутень — 120 років досліджень. Час підбивати підсумки». У роботі форуму, організованому Міжнародним центром досліджень культури Кукутень взяли участь понад 60 археологів із Австрії, Болгарії, Великої Британії, Іспанії, Молдови, Росії, Румунії, США, Туреччини, України і Франції. Головним осередком проведення колоквіуму став Музей історії та археології у м. Пятра-Нямц, де, до речі, паралельно проходила міжнародна конференція «Пре- і праісторична археологія видобування солі», що зібрала не менш представницьку групу вчених.

Місце для проведення колоквіуму було обрано не випадково, адже музейний комплекс у Пятра-Нямц є не лише потужною експозиційною установою, у якій нагромаджено першо-класні археологічні колекції, але і відомим центром проведення наукових досліджень.

Кілька слів скажемо про організатора форуму — Міжнародний центр досліджень культури Кукутень (INTERNATIONAL RESEARCH CENTER OF CUCUTENI CULTURE — IRCCC) —

наукову та просвітницьку установу¹, засновану 1995 р., що базується в м. Пятра-Нямц. Центр сприяє інтенсифікації наукових досліджень культури Кукутень, залучаючи до її вивчення провідних фахівців із установ та організацій різних країн світу, в тому числі з Інституту археології НАН України. До консультативної ради IRCCC від України входить В.О. Круц. Центр організує та проводить фундаментальні наукові дослідження, в тому числі міждисциплінарні, працює над створенням великої бібліографічної бази; організує міжнародні наукові конференції, видання літератури та виставки, присвячені дослідженням культури Кукутень, здійснює обмін науковою інформацією, фахівцями та публікаціями, поширює дані про результати досліджень у засобах масової інформації. Центр здійснив низку видань матеріалів з розкопок поселень культури Кукутень, окремих категорій матеріалів, зокрема антропоморфної пластики Кукутень та трипільської культури.

¹ International Research Center of Cucuteni Culture — Presentation. — <http://www.neamt.ro/cmj/istorie/piatra-neamt/>